

**Commissie Overleg en Voorlichting
Milieuhygiëne Vliegbasis Leeuwarden**

Secretariaat:
Postbus 40184
8004 DD ZWOLLE
telefoon: 038-4572401
telefax: 038-4572399
mh.mudde@mindef.nl

VERSLAG

Drieëndertigste vergadering Commissie Overleg en Voorlichting
Milieuhygiëne Vliegbasis Leeuwarden van 11 mei 2009

Aanwezig :

Dhr. P. Adema (voorzitter)	Gedeputeerde Provincie Fryslân
LtKol A.W.C. Van den Biggelaar	Defensie Directie Ruimte Milieu en Vastgoed
Mevr. A. Boersma	Omwonenden Tytsjerksteradiel
Dhr. P.J. Van den Brink	VROM Inspectie
Mevr. L.J. Diks	Wethouder gemeente Leeuwarden
Kol A. Den Drijver	Commandant Vliegbasis Leeuwarden
LtKol Mr. H. Faber	Commando Luchtstrijdkrachten Hoofd Sectie Geluidhinder
Mevr. A. Gros	Vliegbasis Leeuwarden Staf Voorlichting
Mevr. F. Haites	Wethouder Gemeente Leeuwarderadeel
Maj G. E. Van der Meijden	Vliegbasis Leeuwarden Hoofd Luchtverkeersbeveiliging
Dhr. drs. M.H. Mudde (secretaris)	Dienst Vastgoed Defensie Directie Noord
Mevr. H. Rijpstra	Wethouder Tytsjerksteradiel
Dhr. S. Slotegraaf	Provincie Fryslân
Dhr. K.D. Stormer	Omwonenden Leeuwarden
Dhr. G. Verf	Omwonenden Menaldumadeel
Dhr. G.F.J. Veldman	Omwonenden Leeuwarderadeel

6 belangstellenden

Afwezig:

Mevr. G. van Delft-Jaasma	Burgemeester Gemeente Menaldumadeel (wordt niet vervangen)
Mevr. S. Van Lieshout	Milieuplatform Leeuwarden (wordt niet vervangen)

1. **Opening:**

De voorzitter opent de vergadering en heet de aanwezigen welkom. Hij wijst er op dat in verband met het afwijkende aanvangstijdstip van de vergadering soep en broodjes klaar staan. De vergadering zal ongeveer halverwege worden geschorst om de leden gelegenheid te bieden dit te nuttigen.

2. **Mededelingen:**

De secretaris doet mededeling van de verhinderde leden.

Voor het eerst aanwezig zijn mevr. Diks van de gemeente Leeuwarden, dhr. Van den Brink van de VROM Inspectie en mevr. Boersma, omwonendenvertegenwoordiger van de gemeente Tytsjerksteradiel. Voorts deelt hij mede dat dhr. Van den Biggelaar van het Ministerie van Defensie aanwezig is om een presentatie te verzorgen over het Besluit Militaire Luchthavens (agendapunt 7). De vergaderstukken zijn toegezonden met de agenda en het verslag van de vorige vergadering. Uitgereikt zijn de volgende stukken:

- Brief Commando Luchtstrijdkrachten betreffende de in 2008 uitgevoerde vliegbaanregistratie. Deze brief is als nr. LW/09.34/3 bijgevoegd bij dit verslag en zal worden geagendeerd voor de volgende vergadering.
- De tekst van de door de Tweede Kamer aangenomen motie van mevr. Hamer c.s. betreffende de behoeftestelling vervanging F-16. Dit document is als nr. LW/09.33/11 bijgevoegd bij dit verslag en maakt onderdeel uit van de behandeling van agendapunt 15.
- De klachtenrapportage betreffende februari 2009. Deze rapportage is bijgevoegd als nr. LW/09.34/4a bij dit verslag en zal (evenals de thans nog niet beschikbare rapportages betreffende de maanden maart en april) worden geagendeerd voor de volgende vergadering.

3. **Suggesties voor te bespreken onderwerpen.**

Er wordt geen gebruik gemaakt van de mogelijkheid om aanvullende agendapunten aan te dragen.

4. **Inventarisatie gesprekspunten publiek.**

Geen van de op de publieke tribune aanwezige personen geeft te kennen gebruik te willen maken van het spreekrecht.

5. **Verslag vorige vergadering.**

Het verslag van de op 17 november 2008 gehouden tweeëndertigste vergadering van de commissie (toegezonden als nr. LW/08.33/1) wordt ongewijzigd goedgekeurd.

Naar aanleiding van het verslag wordt het volgende opgemerkt:

* Blz. 3, ag.pt.8.1, 15^e regel: **Dhr. Den Drijver** merkt op dat het vooraf communiceren van het “hot pit refuellen” alleen mogelijk is bij vooraf geplande oefeningen. Het kan ook voorkomen dat, bijvoorbeeld bij het uitvallen van ingeplande capaciteit van het tankvliegtuig, op het laatste moment besloten wordt tot hot pit refuellen op de vliegbasis. In die gevallen zal dit niet door middel van een persbulletin gecommuniceerd kunnen worden..

* Blz. 6, ag.pt.12, 5 regel: **Dhr. Veldman** merkt op dat er naast de in het verslag genoemde oefeningen FWIT en Frisian Flag begin mei ook nog een grote Belgische oefening wordt gehouden. Hij is van mening dat dat bij elkaar wel veel is in zo'n korte periode en vraagt of de Belgische oefening pas laat is opgekomen. **Dhr. Den Drijver** antwoordt dat de Belgische oefening (Crazy Trip) inderdaad relatief laat (omstreeks de jaarwisseling) is ingepland. Deze oefening zal echter niet leiden tot veel vliegbewegingen vanaf de vliegbasis Leeuwarden. De vliegbasis is vooral betrokken in verband met de huisvesting van de Belgische deelnemers.

* Blz. 6, ag.pt. 12 7^e regel: **Dhr. Verf** vraagt of bij het besluit betreffende de afstoting van de 18 overtollige F-16 vliegtuigen rekening is gehouden met de nog steeds bestaande mogelijkheid dat de regering besluit om langer door te vliegen met de F-16. **Dhr. Den Drijver** antwoordt dat de koper kan kiezen uit een bestand van toestellen die het oudst (in gebruik) zijn. Op enkele vervolgvragen van dhr. Verf antwoordt **dhr. Den Drijver** dat de af te stoten toestellen ook geen rol kunnen spelen bij een eventueel tekort aan reserveonderdelen. De avionica is doorgaans toch niet meer bruikbaar. Waar mogelijk worden nog wel reserveonderdelen gebruikt uit de vliegtuigen die niet worden verkocht maar wel worden afgestoten. De Klu houdt na de afstoting nog 87 daadwerkelijk operationele F-16 vliegtuigen over..

6. **Lijst van aandachts- en actiepunten (nr. LW/08.33/2).** **De voorzitter** stelt de aandachts- en actiepunten aan de orde, voor zover deze niet zijn afgedaan c.q. zijn geagendeerd zijn voor deze vergadering:

* Punt 1: Voorlichtingsbrochure/ website

Dhr. Faber meldt dat helaas het beschikbaar gestelde budget voor de COVM-voorlichtingsbrochure is ingetrokken, waardoor het dit jaar niet meer mogelijk is de brochure uit te brengen. **Dhr. Stormer** spreekt zijn teleurstelling hierover uit. **De voorzitter** kondigt aan dit in een telefoongesprek met de Staatssecretaris aan de orde te stellen. **Mevr. Gros** merkt op dat defensiebrede website inmiddels operationeel is.

* Punt 2: Evalueren geluidcontour/ tweede lijns handhaving

Dhr. Veldman merkt op dat het al enige tijd geleden is, dat er gerapporteerd is in het kader van de tweede lijnshandhaving. **Dhr. van den Brink** antwoordt dat dit inmiddels is opgepakt door een nieuwe medewerker van de VROM Inspectie (dhr. van Bakel). Hij stelt voor om tijdens de volgende vergadering een presentatie te verzorgen over dit onderwerp. Aldus wordt besloten.

7. **Besluit militaire luchthavens**

Op verzoek van de provincie Fryslân wordt door **dhr. Van den Biggelaar** van de Directie Ruimte Milieu en Vastgoed van het Ministerie van Defensie een presentatie gehouden over de nieuwe regelgeving burgerluchthavens en militaire luchthavens. Daarbij gaat hij ondermeer in op de nieuwe Wet Luchtvaart en de uitvoerings AMvB Besluit Militaire Luchthavens (*toegezonden als nr. LW/09.33/6*). De slides van de PowerPoint presentatie zijn bijgevoegd als bijlage bij dit verslag. Aansluitend op de presentatie wordt het volgende aan de orde gesteld:

Dhr. Verf stelt verheugd vast dat met het Besluit Militaire Luchthavens de bebouwingsrestricties binnen de geluidszone ten opzichte van het thans nog vigerende BGGL (Besluit Geluidbelasting Grote Luchtvaartterreinen) zijn versoepeld. De grenswaarde waarbinnen nieuwbouw van woningen op open plekken binnen de bestaande bebouwde en nieuwbouw ter vervanging van andere bebouwing mogelijk is, is opgetrokken van 40 naar 65 Ke. **Dhr. Verf** stelt dat hiermee na 31 jaar een einde komt aan de zijns inziens overdreven strenge regelgeving. Hierdoor ontstaan er in diverse dorpen, waaronder Engelum en Marssum mogelijkheden om de voortschrijdende bevolkingsinkrimping tegen te gaan, hetgeen de leefbaarheid zeer ten goede komt. **Dhr. Verf** vraagt of het mogelijk is om in de komende periode met de betrokken partijen te gaan overleggen om te bezien op welke wijze invulling gegeven kan worden aan deze nieuwe mogelijkheden. **Dhr. Van den Biggelaar** antwoordt dat het Ministerie van Defensie bereid is tot een dergelijk overleg.

Dhr. Veldman sluit zich aan bij de opmerkingen van dhr. Verf. Hij stelt dat ook de dorpen Cornjum en Jelsum kampen met een teruglopend inwoneraantal, waardoor het voorzieningenniveau onder druk staat. Hij kondigt aan op korte termijn hierover in gesprek te zullen gaan met de gemeente Leeuwarderadeel. **Dhr. Veldman** vraagt of de toekomstige regelgeving betreffende de externe veiligheid (EV) in dit verband nog van invloed zou kunnen zijn. **Dhr. Van den Biggelaar** antwoordt dat voor de vliegbasis Volkel en Eindhoven al EV-zones zijn berekend, maar dat is gebleken dat het rekenmodel nog aanpassing behoeft. Daarnaast moeten voor de militaire luchthavens ook nog de normen worden vastgesteld is. Daarbij zal zoveel als mogelijk rekening gehouden worden met de bebouwing in de dorpen.

Op een vraag van **mevr. Haites** antwoordt **dhr. Van den Biggelaar** dat het Besluit in september 2009 van kracht wordt. Daarna dient nog wel de omzetting naar een luchthavenbesluit plaats te vinden; naar verwachting zal de nieuwe regelgeving binnen anderhalf jaar van toepassing zijn. **De voorzitter** ziet de wijzigingen van het Besluit ook als een positieve ontwikkeling en vindt ook dat op de nieuwe regeling geanticipeerd zou kunnen worden door al in gesprek te gaan over de nieuwbouw mogelijkheden. Hij voegt daar wel aan toe dat de extra bouwmogelijkheden wel moeten passen in het ruimtelijk beleid van de provincie. **Dhr. Verf** vraagt wanneer de nieuwe geluidhindermaat Lden zal worden ingevoerd. **Dhr. Van den Biggelaar** antwoordt dat er momenteel nog geen adequaat rekenvoorschrift voor toepassing van de Lden voor de militaire luchtvaart beschikbaar is. Er wordt wel gewerkt aan een voorschrift, maar niet kan worden uitgesloten dat uiteindelijk geconcludeerd zal moeten worden dat de invoering voor de militaire luchtvaart niet haalbaar is. Naar aanleiding van een vraag van **dhr. Verf** merkt **dhr. Van den Biggelaar** op dat de vliegtuigen van de Koninklijke Luchtmacht voldoen aan de vastgestelde emissie-eisen.

Dhr. Stormer stelt dat in artikel 3 van het concept- besluit de Ke-formule niet helemaal correct is weergegeven. **Dhr. Faber** bevestigt dat. Het zal in de uiteindelijke Staatsblad-versie wel goed worden aangegeven.

De voorzitter bedankt dhr. Van den Biggelaar voor zijn presentatie.

8. Ingekomen/opgevraagde/verzonden stukken.

- 8.1 Brief Secretaris COVM aan Staatssecretaris van Defensie en Vaste Kamercommissie van 10 december 2008 betreffende de geluidhinder van de opvolger van de F16 (*toegezonden als nr. LW/09.33/3*).
- 8.2 Ontvangstbevestiging Bureau Secretaris Generaal Ministerie van Defensie van 17 december 2008 (*toegezonden als nr. LW/09.33/3a*).
- 8.3 Antwoord Griffier Vaste Commissie van Defensie van 22 december 2008 (*toegezonden als nr. LW/09.33/3b*).
- 8.4 Brief van dhr. G. Veldman en dhr. G. Verf van 7 februari 2009 aan de Staatssecretaris van Defensie i.a.a. de COVM inzake het JSF – Eglinrapport (*toegezonden als nr. LW/09.33/3c*).
- 8.5 Brief Staatssecretaris van Defensie aan COVM van 2 april 2009 over geluidsaspecten rond vervanging F-16 (*toegezonden als nr. LW/09.33/3d*).
- 8.6 Brief Staatssecretaris van Defensie aan dhr. Verf en dhr. Veldman van 2 april 2009 inzake het JSF – Eglinrapport (*toegezonden als nr. LW/09.33/3e*).

Besloten wordt deze brieven voor kennisgeving aan te nemen. De behandeling van het onderwerp van deze brieven (de opvolging van de F-16) zal plaatsvinden onder agendapunt 15.

9. Klachtenbehandeling

9.1 Klachtenoverzichten Staf Voorlichting vliegbasis Leeuwarden.

* Overzicht oktober 2008 (toegezonden als nr. LW/08.33/4a)

Dhr. Veldman wijst op klacht nr. 203 betreffende een van de vliegbasis Volkel afkomstige F-16 en vraagt of deze klacht bij een betere instructie van de vlieger vermijdbaar zou zijn geweest. **Dhr. Den Drijver** antwoordt dat afwijkingen van de normale procedure ondanks de plaatsvindende instructies nooit 100% zijn te voorkomen. In alle gevallen wordt bij gesignaleerde afwijkingen teruggekoppeld naar de vlieger, ook als er geen klacht is ingediend.

* Overzicht november 2008 (toegezonden als nr. LW/08.33/4b)

Dhr. Veldman stelt vast dat 11 van de 20 klachten over deze maand ingediend zijn door inwoners van Leeuwarden en vraagt of dit kan worden verklaard. **Dhr. Van der Meijden** antwoordt dat er geen andere procedures zijn gehanteerd. Wel is er sprake van een patroon dat ieder jaar bij de overgang naar het avondvliegen het aantal klachten toeneemt, mogelijk vooral uit Leeuwarden door het toegenomen gebruik van de naverbrander.

Mevr. Diks merkt op dat het blijkens de rapportages regelmatig voorkomt dat na het inspreken van het antwoord kennelijk meerdere keren tevergeefs wordt teruggebeld door de Luchtmacht. Ze vraagt hoe daar verder mee omgegaan wordt. **Dhr. Faber en mevr. Gros** antwoorden dat altijd 3 keer op verschillende tijdstippen wordt teruggebeld. Daarnaast worden de klachten vermeld in de rapportage. **Mevr. Diks, dhr. Verf en dhr. Van den Brink** zijn van mening dat in voorkomend geval een grotere inspanning gewenst is. Besloten wordt om te proberen om in voorkomend geval door middel van een schriftelijke reactie in contact te komen met de telefonisch onbereikbare klagers. Uiteraard is dat alleen mogelijk indien men een postadres heeft ingesproken op het antwoordapparaat. **Dhr. Stormer** stemt in met het voorstel maar voegt daar wel aan toe dat er ook een zekere verantwoordelijkheid ligt bij de klager om in voorkomend geval nogmaals contact op te nemen met Staf Voorlichting.

* Overzicht december 2008 (toegezonden als nr. LW/08.33/4c)

Dhr. Verf merkt op dat bij klacht nr. 225 ten onrechte gesteld is dat de minimum vlieghoogte bij het beoefenen van tactische landingen 500 ft bedraagt. Volgens hem moet dat 400ft zijn. **Dhr. Den Drijver** antwoordt dat het hier ging om Hercules vliegtuigen en dat daarvoor andere procedures gelden.

Dhr. Veldman stelt dat de uitleg bij klacht nr. 232 onvoldoende is, omdat niet is aangegeven waarom er in dat geval sprake was van extra geluidhinder. **Mevr. Gros** antwoordt dat er t.a.v. die klacht geen sprake was van bijzondere omstandigheden. Het betrof regulier vliegverkeer. **Dhr. Faber** is van mening dat het niet de bedoeling is dat in de commissie individuele klachten worden behandeld. Zijns inziens dient de commissie zich met name te richten op trends. **De voorzitter** bestrijdt deze opvatting. Volgens hem moet er ook gelegenheid zijn om verduidelijkende vragen te stellen.

Dhr. Veldman wijst erop dat bij klacht 235 als uitleg is gegeven dat een vliegtuig als de Duitse Phantom meer lawaai maakt vanwege het hogere startgewicht, hetgeen hem doet denken aan de discussie over de opvolging van de F-16. **Dhr. Den Drijver** antwoordt dat er geen direct verband hoeft te zijn tussen startgewicht en geluidhinder. De Duitse Phantom maakt met name meer geluid omdat het een relatief oud vliegtuig is. De tekst bij de uitleg van deze klacht is zijns inziens dan ook niet zo geslaagd.

* Overzicht januari 2009 (toegezonden als nr. LW/08.33/4d)

Dit overzicht geeft geen aanleiding tot het maken van opmerkingen.

9.2 Afschriften schriftelijk ingediende/afgedane klachten.

Bij het secretariaat zijn geen afschriften van schriftelijke klachten of de afdoening daarvan ontvangen.

10. Rapportage jaarberekening vliegbasis Leeuwarden (onderzoek ex artikel 25 lid 4 LVW)

Dhr. Faber geeft een korte toelichting op de door de sectie Geluidhinder opgestelde jaarrapportage (toegezonden als nr. LW/09.33/5). Hij merkt op dat het de taak van de commissie is om vast te stellen of de geluidbelasting in 2007 de wettelijk vastgestelde geluidszone al dan niet heeft overschreden.

Dhr. Verf merkt op dat in het overzicht niet, zoals voorheen het geval was, een staafdiagram is opgenomen met het percentage vliegbewegingen met en zonder naverbrander. Hij vraagt of het correct is dat dat percentage nu boven de 50% ligt, terwijl dat percentage vroeger veel lager was. **Dhr. Den Drijver** antwoordt dat het percentage vliegbewegingen waarbij de naverbrander wordt gebruikt inderdaad is gestegen, omdat als gevolg van de gewijzigde taken van de Koninklijke Luchtmacht het startgewicht is toegenomen.

Dhr. Van der Meijden vult aan dat het percentage vluchten met naverbrander is gestegen van ca. 20% naar ca. 60%.

De voorzitter besluit de gedachtewisseling met de conclusie dat in 2007 de vastgestelde geluidszone niet is overschreden.

11. **Evaluatie avondvliegen**

Mevr. Gros geeft een toelichting op het door Staf Voorlichting opgestelde vergelijkende klachtenoverzicht betreffende het avondvliegen (*toegezonden als nr. LW/09.33/7*). Ze merkt op dat abusievelijk de tweede bladzijde van de rapportage niet is meegezonden. Op die bladzijde stonden nog 5 klachten vermeld. Uit het overzicht blijkt dat er afgezien van een piek in het aantal klachten op 29 oktober 2007 geen noemenswaardig verschil is tussen het aantal klachten dat in de laatste drie maanden van 2007 is ingediend (de periode van de proef, waarin is gevlogen zoals voorgesteld door de omwonenden) ten opzichte van de eerste drie maanden van 2008 (de periode waarin is gevlogen op de door de vliegbasis gewenste wijze).

Dhr. Verf bevestigt dat uit het overzicht niet geconcludeerd kan worden dat er een groot verschil is in de ondervonden geluidhinder. Hij stelt overigens wel vast dat in de periode oktober november 80% van het totaal aantal klachten gerelateerd was aan het avondvliegen. **Dhr. van der Meijden** antwoordt dat in die periode ook 60 tot 70% van het aantal vluchten het avondvliegen betrof.

12. **Jaarverslag 2007/2008**

De commissie stemt in met de tekst van het door de secretaris opgesteld concept-jaarverslag 2007/2008 (*abusievelijk toegezonden als nr. LW/09.33/7, moet zijn nr. LW/09.33/10*). Het jaarverslag zal, aangevuld met het inmiddels opgestelde voorwoord van de voorzitter, door de secretaris worden aangeboden aan de Staatssecretaris van Defensie.

13. **Voorlichtingsbrochure vliegbasis Leeuwarden**

Mevr. Gros zet uiteen dat de brochure nog een concept-versie betreft, waarop nog correcties aangebracht moeten worden. De brochure is vooralsnog ter kennisname toegezonden. Eventuele opmerkingen kunnen bij haar worden ingebracht.

14. **Informatie over gebruik vliegbasis.**

Dhr. Den Drijver geeft een opsomming van de activiteiten van de vliegbasis Leeuwarden in de komende periode. De voor de maand mei geplande FWIT oefening zal dit jaar geen doorgang vinden vanwege het te geringe aantal cursisten. De oefening staat wel weer op het programma voor volgend jaar. Daarnaast zal een deel van de vliegtuigen (Tornado en F-15) eind juni de vliegbasis wel bezoeken. Deze vliegtuigen zouden aanvankelijk naast de FWIT nog deelnemen aan andere oefeningen (waarbij tegen andere vliegtuigtypen wordt geoefend). Deze aansluitende oefeningen gaan wel gewoon door. Na de zomer breekt een periode aan met weinig vliegbewegingen (ca 4 per dag) aangezien een groot deel van de vliegers 2 maanden deelneemt aan oefeningen in de Verenigde Staten.

Dhr. Den Drijver meldt voorts nog dat de 3^e DC10 deze zomer zal worden afgeleverd. Daarna zullen er gedurende enkele maanden testvluchten worden uitgevoerd. Daarna zal dit toestel worden ingezet voor het vervoer van personen en goederen, zodat de 2 tanker DC10 meer als tankvliegtuig kunnen worden ingezet.

15. **Opvolging F-16**

Tijdens de vorige vergadering is besloten om de opvolging van de F16 te agenderen als vast agendapunt. Op verzoek van de heren Verf en Veldman is bij dit punt met name geagendeerd het rapport "Beoordeling geluidsgegevens kandidaattoestellen vervanging F-16 dat met brief van 16 maart 2009 is aangeboden aan de Tweede Kamer (toegezonden als nr. LW/09.33/9).

De voorzitter zet uiteen dat sinds de vorige vergadering er veel is gebeurd met betrekking tot dit onderwerp. Bij de ingekomen stukken (agendapunt 8) is al ingegaan op de diverse correspondentie. **De voorzitter** memoreert dat achtereenvolgens de Staatssecretaris van Defensie en de Vaste Kamercommissie de regio hebben bezocht. Hij heeft deze bezoeken als nuttig ervaren. Daarnaast hebben de voorzitters van de COVM's van de vliegbases Volkel en Leeuwarden deelgenomen aan een door de Vaste Kamercommissie georganiseerde Ronde Tafel bijeenkomst. Tijdens die bijeenkomst is ingegaan op de gevolgen die de besluitvorming betreffende de opvolging kan hebben voor de omgeving van de vliegbases. Voorts zijn er nog diverse andere contacten geweest tussen Kamerleden, regionale bestuurders en omwonenden. Dit alles heeft er in geresulteerd dat in de door de Tweede Kamer aangenomen moties het aspect geluidhinder een plaats heeft gekregen.

De voorzitter ziet dat als een eerste resultaat van de gezamenlijke Friese inspanning ten aanzien van dit

dossier. Vervolgens geeft hij het woord aan **dhr. Verf** die mede namens dhr. Veldman een verklaring aflegt.

De tekst van deze verklaring is bijgevoegd als bijlage bij dit verslag (*als nr. LW/09.33/12*).

De verklaring resulteert in het voorstel van dhr. Verf en dhr. Veldman dat de COVM zich proactief aanbiedt om mee te participeren om bij de besluitvorming betreffende de opvolging van de F-16 het aspect geluidhinder goed in beeld te krijgen. Concreet wordt voorgesteld om daarbij samen te gaan werken met Defensie en eventueel ook met de COVM Volkel en enkele Kamerleden. Een 1^e stap bij dit voorstel is om dit voornemen te verwoorden in een brief van de COVM aan de Staatssecretaris. Een 2^e stap is dan om het aanstaande geluidsrapport van het NLR te bespreken met Defensie en het NLR.

Dhr. Verf vraagt de vergadering om zich hierover uit te spreken. **Dhr. den Drijver** vraagt waar de samenwerking dan uit zou moeten bestaan en op welk moment dat overleg dan zou moeten plaatsvinden: voorafgaand of na het uitkomen van het rapport van het NLR. **Dhr. Verf** antwoordt dat het de bedoeling is om het geluidsrapport van het NLR te bespreken, voordat de resultaten ruimer bekend worden gesteld. Op deze wijze kan worden voorkomen dat de discussie over de resultaten via de media gevoerd gaat worden. **Dhr. Faber** is van mening dat een dergelijk overleg weinig zal toevoegen. Zijns inziens doet de NLR onafhankelijk onderzoek en beoordeelt de Tweede Kamer de resultaten. **De voorzitter** brengt daar tegen in dat in de afgelopen periode door de vele geluiden vanuit de regio er discussie in de Tweede Kamer is gekomen. Hij is er voorstander van om bij dat proces betrokken te blijven, maar stelt dat het goed is om dat via de reguliere COVM-lijn te doen. **Dhr. Van den Brink** vindt het een goed idee dat aan de Staatssecretaris wordt gevraagd om het rapport met de COVM te bespreken, zodra de resultaten bekend zijn.

Dhr. den Drijver erkent dat de COVM wel het recht heeft om als geïnformeerd te worden voordat het in de media wordt gebracht..

De voorzitter vindt dat ook, maar voegt daaraan toe dat daarover dan ook het gesprek aangegaan dient te worden.. **Dhr. Den Drijver** heeft er geen bezwaar tegen om dat in een brief voor te stellen aan de Staatssecretaris. **De voorzitter** concludeert dat de commissie instemt met het voorstel om in een brief aan de Staatssecretaris van Defensie te vragen om het rapport direct na het uitkomen ervan voor te leggen aan de commissie teneinde deze in de gelegenheid te stellen om het tijdens een behandeling in een besloten vergadering te bespreken en er vragen over te stellen.

Mevr. Haites stelt voor om in de komende periode tot de definitieve besluitvorming over de opvolging van de F-16 vaker als COVM bij een te komen om de ontwikkelingen op dit dossier te bespreken.

De voorzitter antwoordt dat de eerste vergadering over dit onderwerp in feite al aangekondigd is. Tijdens die vergadering zal wel blijken of het zinvol is om vaker plenair bijeen te komen dan wel of het zinvol is om met een beperktere afvaardiging bijeen te komen. **Dhr. Faber** is voorstander van de laatst genoemde mogelijkheid. Hij memoreert dat er eerder al een werkgroepje is geweest die de mogelijkheden van een betere benutting van de geluidszone heeft bestudeerd.

Dhr. Den Drijver vindt het te vroeg om nu al een werkgroep in te stellen. De besluitvorming betreffende de opvolging van de F-16 is een zaak voor het Kabinet en de Tweede Kamer. Hij merkt op dat het NLR rapport naar verwachting duidelijkheid zal geven over de geluidaspecten. Zijns inziens is het voldoende om dat in de voor te stellen besloten vergadering te bespreken. **De voorzitter** kan zich wel voorstellen dat op dat moment zal blijken dat het zinvol is om in plenaire vergaderingen dan wel kleiner verband verder te praten over de gevolgen voor de omgeving van de Vliegbasis Leeuwarden. Besloten wordt dat in overleg tussen dhr. Slotegraaf en de secretaris een brief aan de Staatssecretaris van Defensie wordt opgesteld die op zo kort mogelijke termijn wordt verzonden. De leden van de COVM ontvangen een afschrift.

16. **Rondvraag**

Er wordt geen gebruik gemaakt van de rondvraag.

17. **Sluiting**

De voorzitter bedankt de aanwezigen voor hun inbreng en sluit de vergadering.